

**NIEUŚMIERZONY** (14) *part praet pass pf*

*W pisowni łącznej* (11), *w rozłącznej* (3); -ś- (8), -f- (6).

*Pierwsze e jasne, drugie pochylone*; -on- (4) *Mącz, KochTr, KochPam, OstrEpit*, -ón- (1) *KochPieś*.

*sg m N* nieuśmierzony (5). ◊ *A* nieuśmierzony (4), nieuśmierzon(e)go (1). ◊ *I* nieuśmierzonym (2). ◊ *pl N m pers* nieuśmierzeni (1). *subst* nieuśmierzóné (1).

*Sł stp brak, Cn s.v. nieuskromiony, Linde XVI(XVIII) w. s.v. uśmierzyć.*

*W funkcji przymiotnika* (14) :

**1.** *Taki, którego nie można opanować, zniewolić, zmusić do uległości i posłuszeństwa* (11) :

**a.** *Niedający się ujarzmić, pokonać, przezwyciężyć; hardy (o ludziach); indomitus HistAl; impotens, vehemens Cn* (2) : *A* Rzym/ którego pożyć nie mógł Pyrrhus mężny/ [...] nie mogli śmieli Francuzowie/ Niemcy nie všmierzeni/ gwałtowni Cymbrowie. *Vpadł* prze dwu niezgody *KochZg A2v*.

*Szeregi:* »nieuśmierzony a barzo okrutny« (1): ábowiem Alexander który ták boiuie/ nieuśmierzony ma vmył á bárzo okrutny [*indomitum habet animum et ferocem*] *HistAl F7*.

[»nieuśmierzony i wolny«: *ifz* Sarmatkie narody Sławánfkie/ zówždy były nieuśmierzone y wolne *StryjKron 107 (Linde)*.]

*W przen* (1) : *HistAl F7 cf* »nieuśmierzony a barzo okrutny«.

**b.** *Niedający się oswoić, okiełzać; nieujeżdżony, dziki (o koniach); indomitus HistAl, Mącz; effrenatus, ferox, ferus, immansuetus, incicur, indomabilis Cn* (3) : *gdzie* łtał on koń nieuśmierzony [on kon nyeszvczony *HistAl 1570 52*] *HistAl A8v; Mącz 94a*.

*Szereg:* »nieuśmierzony, barzo okrutny« (1): *Kxiążę s Kápádociey przywiódł iednego koniá nie všmierzonego/ barzo okrutnego* [*konia nyevczonego HistAl 1510 50*] *HistAl A8*.

**c.** *Niedający się pohamować; gwałtowny, porywczy (o uczuciach); impacatus, non pacatus Calep; incohibilis, vehemens Cn* (4) : że tu opifuie Gniw fwoy nie všmierzony który w fobie czuie? *Prot A3v; Calep 509b; GrochKal 23*; *Bo* nie ták Greckie Woyfka co pod Troiá były/ *Gwałtem* nie všmierzonym dzieśięć lat fię były. [...] *Iáko* ci z Zoraými fię sieką *Pigmeowie KmitaSpit A2*.

**d.** *Niedający się pohamować, rozpetany, wzburzony (o żywiołach): incohibilis, vehemens Cn* (2) : *Iefcze* były wieczorné nie zágálły zorze/ *Kiedy* nieuśmierzony wicher wpađł ná morze. *Szum* powłtał/ y gwałtowna zwiérzchu niepogodá/ *Wály* zá wálmi pędzi poruřzona wodá *KochPam 85*; *Z* ludźmi pořpołu y miáftá/ y grody/ *Nieuśmierzóné* zátopiły wody *KochPieś 31*.

**2.** *Niedający się ukoić, utulić; nieukojony, nieutulony (o uczuciach)* (3) : *Ze* mi moię namillzá dziewkę iefzcze wróci [*Pluton*]/ *A* ten niewśmierzony we mnie žal vkróci. *KochTr 14; GrochKal 12*; *Myśli* [...] pohámował/ *Kleynot* mnie oddány/ *Który* zgoił rány/ *Y ból* nieuśmierzony/ *od* ciebie zádány. *OstrEpit A3v*.

*Synonimy:* **1. a.** *nieokrotly, niepohamowany, nieuhamowany, nieukrocony, nieuskromiony, niezwyiężony; b.* *bujny, dziki, nieuczony, nieugłaskany, nieujeżdżony, nieukrocony, niezuczony; c.* *gwałtowny, niepohamowany; d.* *burzliwy, gwałtowny, niespokojny, nieujęty, wzburzony; 2.* *nieukojny, nieupokojony, nieutulony.*

*Cf* UŚMIERZONY

